

סימן א. בדין בכורה דמינקת, כד

א. דתניא הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים הבא אחריו בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת רשב"ג אומר דבר בחזקתו וכן היה רשב"ג אומר הנכנס לתוך עדרו בלילה וראה כעשר כחמש עשרה מבכירות ושאינן מבכירות יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלויות בשאין מבכירות ונקבות תלויות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו:

ב. איבעיא להו דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת הא היכא דאוליד חיישינן לרחומי או דלמא דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה למלקא עלה משום אותו ואת בנו אי אמרת דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא לקי ואי אמרת דלא דידה גמי מרחמא לא לקי מאי

...

ג. אר"י ראה חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה ואסור באכילה (חושע י-יב) עד יבא ויורה צדק לכם פטור מן הבכורה כמאן כרשב"ג ואסור באכילה כרבנן ותו אי כרבנן מאי עד יבא ויורה צדק לכם עד שיודע לך דבר מיבעי ליה וכי תימא מספקא ליה אי הלכה כרשב"ג אי כרבנן אי מספקא ליה אמאי פטורה מן הבכורה ותו מי מספקא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום שישנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה

ד. לעולם פשיטא ליה הלכה כרבנן שמעון בן גמליאל מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת אי הכי עד דאשמעינן חזיר לישמעין טלה ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו חזיר איצטריכא ליה דאי אשמעינן טלה הוה אמינא אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא דמינה דלא מינה לא אשמעינן חזיר (דמרחמת) ואפילו דלאו מינה גמי דאיכא למימר דלמא מרחמא

ה. והיינו דאמר רבי יוחנן בעי אחאי בריבי ראה חזיר שכרוך אחר רחל מהו מאי קמיבעיא ליה אילימא לבכורה וקמיבעיא ליה אי הלכתא כרשב"ג אי הלכתא כרבנן תיבעי ליה טלה

ו. כי קמיבעיא ליה לבכורה ואליבא דרבנן לאכילה ואליבא דרשב"ג לבכורה ואפי' לרבנן דאמרי מרחמא כי מרחמא דמינה דלא מינה לא או דלמא דלא מינה גמי מרחמא לאכילה ואפי' לרשב"ג אם תמצא לומר סבר יולדת מרחמא דמינה דלאו מינה לא או דלמא דלאו מינה גמי מרחמא תיקו:

רקע

נחלקו תנאים בשאלה אם הנקה מהווה ראיה לזיקתו של הולד למינקת או שבהמה מרחמת גם אם אינו ולדה. שלוש שיטות עולות בסוגיא:

1. מרחמת אע"פ שאינה יולדת (רבנן)
2. מרחמת רק עם יולדת, אך לאו דוקא על הולד שלה (רשב"ג צד א)
3. מרחמת רק אם יולדת, ורק על הולד שלה (רשב"ג צד ב)

הנפק"מ בין רשב"ג לרבנן היא בדין בכורה. הנפק"מ בין שתי האפשרויות בדעת רשב"ג היא בדין אותו ואת בנו:

טלה הכרוך אחר רחל

איתו ואת בנו	בכורה	
ספק (לא לוקה)	ספק	1] רבנן: מרחמת אע"פ דאינה יולדת
ספק (לא לוקה)	פטורה	2] רשב"ג א: מרחמת רק אם יולדת
לוקה	פטורה	3] רשב"ג ב: מרחמת רק על וולדה

שתי הדעות הקיצוניות הן רבנן ורשב"ג ב: הם שונים גם בבכורה וגם באותו ואת בנו. רשב"ג א דומה לרשב"ג ב בדין בכורה, ולרבנן בדין אותו ואת בנו.

דין חזיר שכרוך אחר רחל, הן לענין בכורה והן לענין היתר אכילה, תלוי במחלוקת זו, אך תלוי גם במשתנה נוסף: האם כאשר היא מניקה דלא מינה שייך לומר שמרחמת, או שמקרה כזה אכן מהווה ראייה שזה וולדה, דהיינו שכאן לכו"ע מרחמת רק על וולדה (כשיטה 3 לעיל).

חזיר הכרוך אחר רחל

אכילה	בכורה	
ספק	ספק	[1] רבנן: מרחמת אע"ג דאינה יולדת
ספק	פטורה	[2] רשב"ג א: מרחמת רק אם יולדת
מותר	פטורה	[3] רשב"ג ב: מרחמת רק על וולדה
מותר	פטורה	[4] לכו"ע מרחמת רק על ולדה

מהלך הסוגיא

רבי יוחנן ואחאי בריבי דנים שניהם בחזיר הכרוך אחר רחל. הגמרא מבררת מדוע הם בחרו דווקא בציוור כזה, ולא טלה הכרוך אחר רחל.

סעיף ג, שיטת רבי יוחנן

רבי יוחנן קובע שני דינים: פטורה מן הבכורה, ולגבי אכילה עד יבא ויורה צדק לכם. מהדין הראשון עולה, שהוא סובר כרשב"ג [וכן מהלשון בדין השני: ויורה צדק- ולא עד שיודע לך דבר, ועוד שהלכה כרשב"ג במשנתנו חו מג' דברים].

בדין השני, דין האכילה צריך לומר, שרבי יוחנן מסתפק בין רשב"ג א לרשב"ג ב, דהיינו בין שורה [2] לשורה [3] בטבלה האחרונה. אמנם על ספק זה לחוד היה יכול רבי יוחנן להסתפק בטלה הכרוך אחר רחל ובדין אותו ואת בנו (טור שמאלי בטבלה העליונה) גם שם יש נפק"מ בין שתי השורות הללו, אלא שרבי יוחנן רצה להשמיענו, שאף בלא מינה יש להסתפק אם מרחמת או לא, ולא אמרין כשורה [4] בטבלה.

סעיף ד, ספקו של אחאי בריבי

מלשונו הקצרה של אחאי בריבי אין ראייה אם ספקו הוא לשיטת רבנן או לשיטת רשב"ג, ולכן ניתן להסביר שהספק הוא לשתי השיטות, ושרש הספק הוא אם בלא מינה יש ראייה שהיא האם, דהיינו האם מקבלים את שורה [4]. לכל אחת מהשיטות ההשלכות הן שונות:

לשיטת רבנן הספק הוא בין שורה [1] לשורה [4]. בספק זה יש נפק"מ הן לענין בכורה והן לענין אכילה.

לשיטת רשב"ג הספק קיים רק אם נניח כרשב"ג א, ואז הנפק"מ בין שורה [2] לשורה [4], היא בדין אכילה.

אמנם, אם נניח כרשב"ג ב אין נפק"מ בין שני צדדי הספק, דהיינו בין שורה [3] לשורה [4], לא בדין בכורה ולא בדין אכילה.